

Finlands östgräns genom tiderna.

Av MARTTI RUUTU.

„Vår östgräns är ej endast en genom skogen upphuggen död linje eller en poetisk sinnebild. Vår östgräns har ständigt utgjort den vägvisare som tydligt och klart utvisat vårt lands politiska läge. Den har inte endast utgjort ett språngbräde för Nordeuropas kämpande makter, utan har samtidigt för vårt vidkommande varit den front där vi kämpat för vår makt och vårt nationella liv. Den har bildat utgångspunkten och ryggsstödet för våra strider, vår bosättning, handel, kultur och religion.”

Dessa Väinö Volonmaas ord illustrera åskådligt vad Finlands östgräns betytt under vårt folks växlande öden. Generation efter generation har det finska folkets tankar betryckta kretsat kring denna östgräns, ty allt det som främst hotat vår existens, allt det som tvingat oss att anstränga våra krafter till det yttersta, har hängtt samman med de förändringar östgränsen undergått. I tider då stora avgöranden stunda har därför vår östgräns genom tiderna sitt tungt vägande ord att säga envar av oss.

Tiderna före och efter år 1000 upplevde finnarna en självständighetstid som varade i århundraden. Då utvecklade de en rik nationell kultur, som bar en starkt nordisk och västerländsk prägel.

Under denna tidigaste självständighetsperiod sträckte sig finnarnas besittningar i öster ända till trakterna bortom Onegasjön, där befolkningen ända till sena århundraden har varit karelsk till sitt språk. Vita havet och Ishavet begränsade det karelska utbredningsområdet i norr. Under sin tidigaste självständighetstid bemäktigade sig vårt folk sålunda småningom, genom arbete och energi, det livsrum som naturen själv format till ett fast helt, mellan Östersjöns vikar, de tre stora näsen i sydost, Vita havet och Ishavet. Det drag av enhetlighet som utmärker detta område har fått ett träffande uttryck i den gamla karelska benämningen „Suomis ö”.

För det finska folkets senare öden kom den omständigheten, att handelsförbindelserna drogo de västra och östra stammarnas uppmärksamhet i motsatt riktning, att få en ödesdiger betydelse. Östersjön och Bottniska viken förde självfallet västfinnarna i nära kontakt med svenskar och tyskar, varemot karelerna

Det naturliga skydd som Näset kunnat erbjuda bortföll, och vid Ladogakusten reste sig Kexholms slott, i Novgorods besittning, som ett omedelbart hot mot Viborg. Och det inre av Finland, ända till Tavastland, låg direkt utsatt för fiendens angrepp. De följande århundradena utmärktes också för ständiga gränsskrämtylsingar och plundringståg. Den oförtrutna nybyggarverksamhet som i all tysthet försiggick västerifrån blev dock med tiden avgörande för den riktning i vilken gränsen skulle komma att flyttas. Den savolaxiska stammen i Saimenområdet utsträckte sina färder allt längre norrut, så att på 1500-talet svensk-finska undersåtar bodde i trakterna av Kuopio, ja t. o. m. kring Ule träsk.

Det tjugofemåriga krig som vid århundradets slut fördes mot ryssarna ledde slutligen genom freden i Tälssinå till ett fastställande av det territoriella förvärv som faktiskt redan tidigare gjorts. Gränsen drogs uttryckligen från Maansekä till Ishavet. Men Kexholm med tillhörande vidsträckt län — det nuvarande Ladoga- och norra Karelen — förblevo fortfarande i rysk besittning.

De svenska konungarna, som sedan de fått ett slut på de inre stridigheterna, kunde koncentrera sig på att stärka riket utåt, insågo till fullo hur pass ofördelaktig östgränsen var med tanke på rikets försvaret. Karl den IX och Gustaf II Adolf hoppades kunna flytta gränsen till de smala ställena vid Ladoga, Onega och Vita havet, som skulle erbjuda ett jämförelsevis gott stöd för ett bestående försvaret av Finland. Men genom att fredsunderhandlingarna drogo ut på tiden hann Sveriges allmänna läge förändras i så pass oförmånlig riktning att konungen såg sig tvungen att hålla till godo med Kexholms län, en fordran som var så billig att den väckte stor förundran i Moskva. Men också som sakerna nu stodo, genom att Näset förenades med Finland och gränsen förflyttades till obygderna bortom Saimis, Suojärvi, Ilomants och Pielisjärvi, hoppades Gustaf II Adolf allvarligt kunna bygga ett bestående skydd för det finska folkets framtida utveckling.

„Finland är nu skilt vid Ryssland igenom den stora Ladogasjön; och är väl så brett över honom, som havet vara kan emellan Sverige och Åland eller emellan Estland och Nya land där än här till dags

lade åt sig en ny huvudstad i Inmarland, i Finlands omedelbara närhet och vid freden i Nystad drogs en ny gränslinje som var lika orättfärdig som den tidigare. Viborg och Ladoga-Karelen skildes från Finland för att ett trygt skille skulle skapas kring Petersburg.

113058

över Ladoga och Onega och deras sydliga vattenvägar kommo i allt närmare beröring med det novgorodiska handelsväldet som vuxit upp söderom Ladoga. De milsvida ödemarkerna kring Saimens sjö strikt hindrade finnarna från ett nationellt samgående vid en tid då ordnade stater uppstodo i vårt lands omedelbara grannskap i väster såväl som i öster. Finnarna blevo därför föremål för tvenne främmande våldens kamp om makten. Andra maktens gräns uppdrogs i det land som beboddes av finnar.

Att denna gräns, Finlands östgräns, haft en så ödesdiger och avgörande betydelse får tillskrivas det faktum att den aldrig varit enbart en riksgräns, utan samtidigt en gräns mellan tvenne kulturvärldar, västerns och österns. Tack vare denna gräns hänfördes för sex hundra år sedan en av de finska stammarna, så genomvästerländska till hela sin läggning, nämligen karelarna, till österns inflytelsesfär. Finlands hela senare historia har varit en enda oavbruten, ofta omedveten strävan att korrigera detta ödesdigra misstag.

Den gränslinje som år 1323 vid freden i Nöteborg uppdrogs mellan Sverige och Ryssland kom att få en avgörande betydelse. Utgående från Rajajoki gick den längs Näset mot trakterna av det nuvarande Nyslott och därifrån antagligen längs vattendelaren ut till kusten av Bottniska viken söderom Uleåborg. Genom denna gräns uppdelades karelarnas bosättningsområde västerom Ladoga. Samtidigt skapade denna gräns ett ur militärisk synpunkt sett synnerligen oförmågigt läge med tanke på Finlands försvar.

ingen polack haver tort överkomma. Så förhoppas jag till Gud, att det också skall ryssen här efter bli så svårt över denna bäcken att hoppa". I fortsättningen framhåller konungen hurusom den andra delen av Kexholms län begränsas av fjäll, över vilka ingen kan komma med härmakt, och slutar med att säga att det förefaller som om Gud själv genom naturen hade avsett att genom denna seger befria oss från vår svekfulla granne.

På den nya gränstenen vid Salmis lät konungen rista den berömda latinska inskriften: „Här satte Sveriges konung, Gustaf II Adolf, sitt rikets gränser; En nådig försyn låte hans verk bli bestående.“

Freden i Stolbova innebar ett kraftigt tillskott till Finlands militära säkerhet. Sedan Ingermanland införlivats med Sveriges Finland, flyttades förpostställningarna i sydost för första gången långt bort från hjärtat av Finland. Och trots att östgränsen fortfarande förblev oerhört lång, hoppades man att Karelens och Kalix' fjälltrakter skulle förmå effektivt skydda de västligare trakterna mot fiendens härjningståg. Men Finlands nationella kraft led ett avbräck genom att en betydande del av invånarna i Kexholms län av religiösa skäl drog sig till Karelen, till sina grekisk-katolska stamförvanter. I alla händelser betydde freden i Stolbova att västern för all framtid fick ett stadigt fotfäste i Ladoga-Karelen och trakterna norr om det.

Det stora nordiska kriget gav emellertid vid handen, att Finlands ställning alltså var slutligt stadgad. Tsar Peter an-

Genom freden i Nystad förändrades med ett slag Finlands ställning. Det skydd Ladoga hade utgjort var borta och gränsen mot öster låg öppen för angripanden. Och därtill kom ytterligare att Rysslands politiska centrum hade ryckt fram till Finlands gräns. Det betydde att trycket mot Norden ökades i oerhörd grad.

Det visade sig snart, att allt detta betydde början till det stora stormanloppet. Omkring tjugo år efter freden i Nystad slutade den olyckliga Lilla ofreden med att hela sydöstra Finland ända till Kymmenen älv övergick till Ryssland. Nu tvålades alla sinnen av onda aningar. Fanns det under dessa ogynnsamma geografiska förhållanden över huvud någon möjlighet att i längden hindra en slutlig rysk erövring av Finland? Svaret gavs år 1909. Då gränslinjen drogs vid Torneå älv.

Gynnsamma omständigheter hade emellertid till följd att Finlands folk inte gick under, utan fick tid att bli medvetet om sig självt, innan den stora farans stund var inne igen. Så kunde den politiska östgränsen, då landet blev självständigt, gå tillbaka till den linje som drogs av Gustav II Adolf. Men nu skedde det under förhållanden som icke blott för Finland utan även för hela Norden och Europa betecknade ett mer dödande hot än någonsin tidigare.

För halvtannat år sedan hade hela västerlandet anledning att fråga sig, om den gränslinje som drogs i Stolbova skulle förmå motstå bolsjevismens angrepp. Vårt folk gjorde sitt yttersta. Men ånyo visade det sig, att denna gränslinje inte kunde uthärda det våldsamma trycket från öster. Åter dök „Peter den stores gräns“ upp. Det vi veta om utvecklingen efter freden i Moskva ger alltför tydligt vid handen, hur nära det var att det stormanlopp som började för två århundraden sedan hade gått vidare.

Vår historia ger såhunda vid handen, att de allvarliga strävandena att bygga Finlands fredliga tillvaro på den gräns, som en gång drogs i Stolbova, inte ha lyckats. Man behöver inte länge leta efter orsakerna till det. Gränsen från Lappland till Ladoga är oerhört lång. Den lämnar hela Finland öppet för angrepp från en till antalet övermäktig fiende — angrepp som landet österom gränsen ger utomordentliga utgångspunkter åt. Fredsfördrag och heliga löften ha inte förmått avlägsna denna fara. Och ju större de tekniska möjligheterna att föra krig ha blivit desto större har denna fara blivit. Om detta tala namnen Syskyjärvi, Kollaa, Tolvajärvi, Kuhmo, Suomussalmi och Salla sitt oförtydbara språk.

Men vår historia ger inte blott vid handen att den eller den gränsen är alltför svag att trygga vårt lands fredliga utveckling. Den visar också för vårt folk en mer hållbar gräns där den har dragits upp av naturen och av finskt arbete — långt innan de officiella politiska gränslinjerna ha tecknats.

FINLANDS GRÄNS MOT ÖSTER
har under seklernas lopp undergått många förskjutningar, men huru den än varit dragen har det ryska trycket mot den dock ständigt gjort sig kännbart. Kriget 1939—1940 ådagalade även, att vår dåvarande östgräns var allt för lång i förhållande till våra krafter, framhåller Uusi Suomi (saml.) och fortsätter:

„Den nuvarande generationens skyldighet är att bringa frågan om östgränsen till en slutlig och naturlig lösning, som motsvarar geografiska, nationella och rättsliga krav. Hundralusentals finnar ha under seklernas lopp stupat vid försvaret av vår östra gräns. Dessa hundratusentals värdjan riktar nu obetingat till oss. Ha vi råd att ständigt ånyo giva detta offer i blod, blott fördenskull, att vi icke förverkliga folkets naturliga rätt att förflytta gränsen så, att vi orka försvara den och att det finska folkets sammanförande blir en verklighet?

Den rätta gränsen är nationalitetsgränsen och framför allt den kortaste gränsen, som motsvarar våra kraftresurser och förskjuter fiendeheten från våra hemknutar. Detta krav är icke dikterat av imperialism eller hets utan av nationell plikt och ansvarskänsla. Det är alldeles fåfängt att föreställa sig, att en förskjutning av gränsen till öster ända till nationalitetsgränsen skulle väcka revanschbegär i Ryssland. Ryssland kommer att trycka mot vår gräns i varje fall var än gränsen komme att gå. Fördenskull är det vår plikt att stötta vår port och stärka vår arm så kraftigt, att vi hårda ut hurudan situationen än månne bli.”

**FJÄRRKARELARNAS BÖRA SJÄLV-
VA FÅ BESTÄMMA** om sitt framtida öde, understryker Suomen Sosialidemokraatti. Av naturliga skäl hade hela den ifrågasvarande befolkningen icke kunnat bli företrädd vid mötet i Vuokkiniemi.

„Då bolsjevismen i Ryssland nu uppenbart störta samman är det att hoppas, att för den bakom vår östra gräns bosatta befolkningen — så litet av den än borde återstå — dagen nu verkligen skall gry efter en dyster natt. Vi ha redan tidigare på denna plats uttalat, att förutsättningen emellertid är, att Karelen folk sjått fritt får besluta om sin framtid, utan att någon utformar dess åsikter. Därav följer, att det karelska folkets egna representanter vid de kommande gränsförhandlingarna och fredsunderhandlingarna

skola få framföra sin uppfattning. Endast sålunda sker rätt i denna sak.

Önska karelerna härvid verkligen av fri vilja förena sitt öde med Finland, måste vi naturligtvis i saken intaga en fullt allvarlig och så välvillig inställning som möjligt. Avgörandet kan likväl icke dikteras blott av romantiska drömmar, utan av vardagliga fakta i synnerhet i ekonomiskt och försvarspolitiskt hänseende. Men tiden för detaljerad handläggning av dessa frågor har ännu icke kommit, så ivrigt man än i offentligheten redan synes försöka avgöra även dem. I allmänhet borde man icke få björnen förrän den blivit fäld.”

Att Fjärrkarelen och Aunus vilja frigöra sig från Ryssland är intet att förvåna sig över, anser Aamulehti (saml.), som bringar i erinran de lidanden dessa trakter fått genomgå. Tidningen fortsätter:

„Det är icke sakligt att nu inleda en diskussion om vårt rikets blivande östgränser. Sagt må blott bli, att målet för Finlands strävan ej kan vara annat än ett område, inom vilket majoriteten av bosättningen sedan gammalt är finsk. Men gränserna för ett i detta krig segerrikt Finland måste i varje fall förskjutas så, att de för vårt folk och för våra hittills till skilsmässa från oss dömda stammar trygga ett fritt liv och säkerhet mot farliga anfall. För denna gränsförflyttning förefinnas klara historiska och geografiska förutsättningar utöver de nationella grunderna. Vi önska för Öst-Karelen hårt pröva finska stam en snar uppfyllelse av dess innerliga förhoppning och avgörande beslut — som röner ett hänfört genljud över hela den finska halvön.”

Frågan om Öst-Karelen politiska framtid är ej på konstlat sätt framkallad, konstaterar Etelä-Suomen Sanomat (framst.) efter en historisk återblick, som går tillbaka ända till 1600-talet.

„På intet håll har man någonsin kunnat förneka, att Fjärrkarelen och Aunus i nationellt hänseende utgöra en del av Finland. Folken i Fjärrkarelen och Aunus, som fatt genomgå alla grader av nationellt förtryck och senast i över 20 år varit underkastade bolsjeviskernas blodiga terror, ha trots allt bevarat sin finska prägel, sin finska nationalitet, sitt språk och sinne-lag. I geografiskt avseende är dessa områdens samhörighet med Fennoskandia såsom en omedelbar fortsättning obestridlig. Natur, geografi, etnografi och historia tala i denna sak med egen kraft. Trots bolsjeviskernas terror ha folken i Fjärrkarelen och Aunus under två decennier upprätthållit sitt frihetskrav, vilket i många stunder förefallit som en sprödd dröm, på vars förverkligande man ej kunnat tro vidare än i känslan av, att rätten en gång måste segra och att detta måste ske jämväl för de svaga och förtryckta.”

Nu har frågan genom karelsarmötet i Vuokkiniemi åter trätt fram på dagordningen.

„Vi önska ej under några svagskal härska över främmande land eller främmande folk. Det enda målet för vår kamp är att själva få leva i fred och se vår rätt såsom ett fritt folk i varje punkt oförkränkt. Vi ha själva för oss uppbyggt vår stat på principen om folkets självbestämmanderätt. Fjärrkarelen och Aunus önska för sin del samma princip genomförd med avseende å dem.”